

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ν' αρχίσει κανείς να γράφει για θέατρο σε μία εποχή, που θέατρο δεν υπάρχει μέσα στην 'Αθήνα, τούτο βέβαια είναι καθήκον δυσάρεστο και μάλιστα, όταν κανείς θά τό είχε για πραγματική εύτυχία να θεωμάζει: σέ κάθε βήμα κι ένα θεατρικό θρίαμβο.

Η Μαρίκα γυρίζει: στή Μακεδονία μέ τό μελλοθάνατο θέατρό της, ή Κυδελή στήν 'Αλεξάνδρεια, μισθωτή, χωρίς νά εξυπηρετή καθόλου τήν τέχνη, δίνοντάς μας μόνο τή χαρά νά ξέρουμε ότι πληρώνεται: μέ ρωμαία θεατρίνα τόσο πολύ, όσο πληρώνεται ή αξιοθαύμαστη, άλληθια, τέχνη της. Ο 'Αργυρόπουλος κάνει τουρνέ στή περίχωρα, ή Χαλκούση αγωνίζεται στήν Καλλιθέα και ή μοναδική μας εθιμική, ή επιθεωρησιακή μας πρόζα, τό Παγκράτι, άλλαζε κι' αυτό. Χαθήκανε οι τετάρτες του, απογοητεύσεις παντού και νέκρα.

Ένας παλιός μάιτρ, ό Ξενοπούλος, δίνει καινούργιο έργο του στήν επαρχία και ένας νέος ξεκινάει για τήν ίδια τήν πόλ. για νά ιζή έργο του παιγμένο από αξιοέταστο. Κ' όμως όλοι ένδιαφέρονται για ένα σπουδαίο θέατρο! Η μόνη έλπίδα, που όσο κι αν είναι μάταιη, μπορεί νά περνάει κάπως πρός τό παρόν είναι: τό Έθνικό θέατρο.

Έναν αιώνα τ' όνειρευόντουσαν οι ρωμαίοι ρωμαντικά και πιστεύοντας πως θά μάς φέρε: κι' αυτό τήν εθνική μας εύτυχία. Οι καιροί άλλαξαν, μέ τό ιδανικό ζώο. Και γίνεται πραγματικότητα τώρα μέ τί πραγματικότητα; Νεοελληνική!

Μαζεψήκανε σπορά άνθρωποι: αντίθετοι και άχρηστοι: φροντίσανε νά στογγυλίσουν τίς αντίθεσεις: προεδρεύει ένας άνθρωπος, που είναι υπέροχος μεταφραστής του Αισχύλου, μέ και υπέροχος για τήν αντίθεατρικότητά του. Εκεί μέσα είναι και ή άμνηστή Μανράδος. Και τόσοι άλλοι. Τι θά κάνουν όλοι αυτοί, που καθένας τους μιλάει κι' άλλη γλώσσα;

Μά τό κορόμφωμα και ή έκφραση είναι οι δύο ραζισέρ του Έθνικού θεάτρου. Ο Μαλάς κι ό Πολίτης. Τι θά γίνει: μ' αυτούς; Καθένας θά έχει έτοιμα στή νοή του τά έργα, που του προσφέρει ή προτίμησή του. Αναρχικά νεωτεριστικός ό ένας, ιδεαλιστής, ιδανιστής κλασικός ό άλλος. Ένα ομίζιμο έξω φρενών. Πιστευα στή μέρωση, στό θεατρικό ένστικτο και στήν αξία γενικά του Πολίτη, που είχε στό άνεργητικό του τήν άούληκτη παράσταση του 'Βασιλικού' και της 'Θυσίας του 'Αβραάμ'. Μά τό Έθνικό θέατρο τόν δείχνει πως άφήνει: όλα του τά ιδανικά και κάνει παρέα μέ τό Μαλά. Ένας άγριος τύπος πηγαίνει: μ' ένα Μαλά. Γιατί; Τι θά βγει; Η διαλυση μονάχα. Τόσο γλυκό είναι λοιπόν τό νά είναι κανείς στό Έθνικό θέατρο; Είναι λοιπόν άλληθια αυτό, που δεν ήθελα νά τό παραβελθώ ποτέ, πως όλοι έδω στήν 'Αθήνα είναι στό έάθος τό ίδιο πράγμα;

Απορώ μάλιστα, πως δεν άναγγέλλθηκε στά φιλά των 'Εφημερίδων ότι ό Μαλάς φεύγει για τό Παρίσι. Όσα είδα τ' ανέβασε στήν 'Ελευθέρα σκηνή'. (Τόν άφησε δηλαδή ή Μαρίκα νά τ' ανεβάσει, γιατί αυτό μάς έλειπε τώρα, νά πιστέψουμε πως ό Μαλάς έκανε τό δόσκαλο στή Μαρίκα). Τι θά ανεβάσει: τό Έθνικό θέατρο; Αν όπήρξε τουλάχιστον ή τηλεόραση, θά μπορούσε ό Μαλάς νά δει κάτι καινούργιο και νά μάς τό πασάρει, νά κόψει μέ σκηνονομία από τό ένα έργο και νά τήν δώσει: σέ όλο. Άλλά τηλεόραση δεν υπάρχει: πρέπει λοιπόν τό Έθνικό θέατρο νά τόν στείλει: στό Παρίσι. Καλύτερα έτσι πριν γίνει και ή τηλεόραση, γιατί τότε θά τά βλέπουμε κι' έμεις!.....

Μά ποιός ήθοποιός θά έχει; Τους καλούς παλιούς; Καλά! Όλος ό κόσμος όμως παντίζεται: πως θά είναι στό Έθνικό θέατρο. Ρατίδες και καμηλοπαρδάλεις. Ξέρουμε άκόμη ότι μέ λόγους οικουμενικούς θά λείπουν ήθοποιοί μοναχικοί στό είδος τους, όπως

γίνεται και στο χειρότερο μπουλουκι, που δεν παίρνουν τον ένα, γιατί δεν τον θέλει ή άλλη κι' ο ένας φεύγει, γιατί πήρανε στο θέατρο και τον πρώην έραστή της καλής του έρωμένης. Αένε πως θα πάει εκεί ή Παπαδάκη. Τή λυπάμαι γι' αυτό. Η Κούδλη θα φροντίσει να τή σβύσει και θα ρέει εκεί μέσα. ("Ας μὴν ξεχνάει τὴν «Έξαδέλφη μου από τὴ Βαρσοβία».) Σ' ελούς μου τούς φίλους εδχομαι νά μὴν τούς τό χρωστούει ή μοίρα τους νά βρεθοῦν ἐκεῖ μέσα, πού ὁ ἀέρας θά εἶναι πνιγηρός.

Είχαμε ὡς τώρα τό 'Αθήνσι Παναπιστήμιο, ἀποχτήσαμε τὴν 'Αθήνσι 'Ακαδημία νά πού μὰς ἦρθε τώρα και τό 'Αθήνσι θέατρο!

Τριᾶς ἑμοσούσις και ἀχώριστος.

Η μόνη ὀφέλεια, πού θά βγει ἀπό τό 'Εθνικό θέατρο εἶναι, πού θά μείνει ἐλεύθερη ή πιάτα γιά τούς ἀξιους νέους. Κι' αὐτό καλό, πού θά γίνει ἀνεξάρτητα ἀπό τὴ θέλησή του, φτάνει γιά νά τοῦ συχωρεθοῦν όλα του τ' ἁμαρτήματα.

Περιμένει λοιπόν αὐτό τό θέατρο, πού θά βγει μετὰ τό 'Εθνικό' κι' ἔχουμε καιρό νά χαροῦμε.

* *

Ὡς τόσο ἄς δοῦμε τί γίνεται στό Παγκράτι. Ἀλλοτε παίζανε οἱ «Νέοι». Βικτωϊκὲς πρόδες, προχειρότητες, ἀθλια ἔργα, νεοελληνικά. Τώρα ὅσο κι ἂν ὑπάρχει ὁ «Πρόλογος στό προσκήνιο», τίποτα δὲν ἄλλαξαν. Τρεῖς παραστάσεις εἶδα, τὸν Κύκλωπα, τὸν Παιρασιό και τό Φονικό. Μπουλουκι. Εἶναι πολὺ κακό νά διαφθεῖρονται οἱ νέοι. Γοττερα ὁ κ. Κώστα Ντίνος τί θέλει και βγαίνει και παίζει ὁ ἴδιος; Δὲν καταλαβαίνει ὅτι ή ἐμφάνισή του μέσα στή Συγγή μονάχα φτάνει γιά νά μὰς δείξει ὅτι δὲν εἶναι ὁ κατάλληλος γιά διευθυντὴς θεάτρου; Ἀλλὰ ἔθνικό θέατρο γίνεται και ὁ καθένας φροντίζει νά ζωσει ἐξέτασεις γιά ρεζιτόρ. Πολὺ μὰς εἰσέφερε αὐτό τό 'Εθνικό θέατρο. Στὸ Παγκράτι οἱ σκηνογραφίες εἶναι ἐπιδεικτικὰ φτωχὰς και ή ἀμελετηρία τρομερή. Βίδαα δὲ μπορεί νά γίνει ἄλλως και τὰ ἔργα πρέπει νά ἀνεδαίνουν ἰσχυρότα. Σὺμφωνοι. Μὰ τότε μὴ λὰς πὺς κάνεις θέατρο Τέχνης.

"Ενας ἡθοποιὸς μιλάει και λέει: τὸ ν εἶπα, σὲ λέγω, μὲ δείχνει κλπ. Δὲν τοῦ διορθοῦν και αὐτὰ και τὴ θρακιώτικη προσφορά; Ἀνατριχιάζουν οἱ θεαταί, πού τ' ἀκοῦνε. Εἶναι σκοπὸς τοῦ θεάτρου νά βοηθάει νά γίνει ή πανελλήνια δημοτικὴ ομοσύη. Ντροπὴ στήν 'Επαγγελματικὴ Σχολή. Ἀλλὰ και ὁ κ. Ρώτας δὲν εἶναι ὅτι ἔρεκαλά τὴ δημοτική.

'Αλλὰ τὸ τί θά γινότανε στό «Αἰκὸ» φάνηκε ἀπὸ τὸν «Κύκλωπα» ὁ Εὐρίπιδης ἂν μπορούσε νά ξεχάσει κανεὶς πὺς ὑπάρχει ὁ Σοφοκλῆς, εἶναι ὅχι μόνο μεγάλος ποιητὴς, ἀλλὰ και θεατρικός, ὅσο δὲν παίρνει τὰ ἔργα του ἐγλαυθῆ ἔχουν τόσο σπουδαία σκηνοκίνητητα, πού και ἂν τούς ἀφαιρέσει κανεὶς τὴν ποιητικὴν ἀξία, πάλι μπορούν ἀξιόλογα νά σταθοῦν. Ὅμως, γιά νά μὴν ἀναφέρω τὴν κακὴ ἐρμηνεία τῆς οὐσίας τοῦ «Κύκλωπα» ὅτε θεατρικά δὲν παίχτηκε καθόλου καλὰ σκηνογραφίες και κοσματομήνια ὅχι και τόσο εὐχάριστα και ἀμελετηρία ἀκόμη τρομερή ὁ κ. Ρώτας γύριζε μέσα στή σκηνή και πλησίαζε τούς σκῆτους γιά νά τούς θυμίσει πὺς εἶναι σῆτοι και πὺς πρέπει νά ἔξοταθοῦν λίγο και νά ζωντανέφουν. Ὅποιος διαβάσει τὸν «Κύκλωπα» αἰσθάνεται κάτι τι ἐνθουσιαστικό νά τὸν πλημμυρῇ, ἕνας διονυσιακὸς τό δοκίμασα σὲ ἅπτερα πρόσωπα μὲ διαφορετικὴν ἀνάπτυξιν ὅμως στήν παράστασιν τό ἔργο συνρότανε δὲν μεταδῶσε καμιά θερμότητα· μάλλον φαινότανε σκλὸς ὁ Εὐρίπιδης κακοσυνήθης και ὅσοι νομίζουν πὺς δὲν μπορεί πιά νά παιχτεῖ ἀρχαῖο ἔργο στή σημερινὴ ἐποχὴ, θά ἔχουν τὴν παράστασιν αὐτὴ γιά σπουδαίωτο και πολὺ πιστικό ἐπιχειρήμα. Ἀκόμα και ή μουσική, πού εἶχα-

ριστοθεός και υπόδαλε τό αὐτί και τοῦ πύ ἀμουσου, ὅπως ἐγώ, χάθηκα εἴτανα σάν τενορός, πού τραγῶνθαί ἀπό τό φροντιστήρι τοῦ θεάτρου, βαθιά και ὀχι ἀπό τή σκηνή. Ἡ μουσική εἶναι τό πρῶτο ὄμμα τοῦ κ. Ρότα. Και δεύτερο εἶναι ἡ φήμη τοῦ ἴδιου τοῦ κ. Ρότα.

Προτιμῶ, εὐνοεῖται, νά ξεχάσω και τήν κακή παράστασιν τοῦ «Ἀγαπητικοῦ» τῆς Βοσκοπούλας.

Ἔτσι και ἓνα ἀρχαῖο ἀριστούργημα, ὁ «Κύκλωπας» και ἓνα νέο ὁ «Ἀγαπητικός» κουρελιασθήκαν.

Τόσο συστηματικά ἀμελέτητα και πρόχειρα παίζουσι σ' αὐτό τό θέατρο, πού θά μπορούσας νά νομίσαι κανεῖς ὅτι ἡ ἀμελετησία και ἡ προχειρότητα ἔχουσι ἴσως ἔκασι πάντω τεχνοτροπία.

Ἄλλοτε λοιπόν στό Παγκράτι ἀσχλημονοῦσαν οἱ «Νέοι». Τώρα ἓνας ἀπροεμάλλης γέρος γράφει τό «Φονικό». Σοσιαλισμός, λέει· μά, ἂν ὑπῆρχε στήν παράστασιν κανένας μαρξιστής, θά τήν εἶχε ἀσχημα καὶ συγγραφέας. Ἄν τύχαινε στό θέατρο ὁ Λεβὶν θά γινόντανε ἀστός.

Μπορεῖ νά μήν ἔχουμε «ἀστικό» θέατρο, μά τό «προλεταριακό» μας εἶναι γιά τὰ πανηγύρια. Ὁ συντάκτης τοῦ νόμου γιά τό ἰδιώνυμο θά ἔπρεπε νά ἤξερε τό ἔργο γιά νά τό ἐπεβάλῃ νά παίζεται σάν ἀντιφάρμακο ἐναντίον τῶν ἰδεῶν, πού ὑποστηρίζει. Δέν εἶχε καὶ οὔτε μία τεχνικήν ὑποφερτή. Μὲ αὐτὰ φαντάζεται ὁ κ. Διευθυντής τοῦ Λαϊκοῦ θεάτρου ὅτι προσφέρει κατῷ.

Τό μεταξύ θέλει τάξη καὶ ἀνθρώπο νά τό κυτῶσι.

* *

ἴσα μὲ τώρα πηγαίναμε τουνά οἱ θεατρίνοι· ὅμοιος κυνηγημένοι ἀπό τὰ χάλια τὰ θεατρικά τῆς Ἀθήνας, πηγαίνουν πᾶ τουνά και οἱ συγγραφεῖς. Ἔτσι βρέθηκα κι' ἐγώ τόν τελευταῖον καιρό στή Θεσσαλονίκη, πού παίζει ὁ θίκας Ἀλίκης. Ὁ θίκας μοῦ εἶχε κάνει τήν τιμή νά δαχτεί ἓνα χειρόγραφο μου καὶ ἔπρεπε νά πάω γιά νά ἰδῶ τήν πρεμιέρα και πύ πολὺ γιά νά ἰδῶ τούς φίλους μου, πού ζαλιζόνταν μὲ τὰ γραφήματά μου. Ὁ Κώστας Μουσοῦρης εἶναι ὁ Διευθυντής τοῦ θεάσου καὶ ἡ πακοῦθησή μου σ' αὐτόν μ' ἔκανε νά προτιμῶ τή θαυμαστή ἀκρογιαλιά, πού εἶναι πίσω ἀπό τό θέατρο, παρὰ νά παρακολουθῶ τίς τελευταῖες δοκιμές τοῦ ἔργου μου. Ἐχεῖ πάθει τόσα τό θεατρά μου ἀπό μέτριους συγγραφεῖς, πού καταντήσανε στό τέλος σκηνοθέτες, ὥστε φοβήθηκαν μήπως, καθηρημένος κοντά στόν ὑποβολέα, μολυνθῶ καὶ ἐγώ ἀπό τό μικρόδιο τῆς ἐποχῆς τό σκηνοθετικό και ποιός μας βαστάει, ἀμα τύχαινε ν' ἀποχτήσω και σκηνοθετικά ὄνειρα. Ἀλλά ὥς πού νά φανεῖ πραγματικῶς σκηνοθέτης στήν Ἑλλάδα, οἱ θεατρίνοι μόνο πρέπει νά γράζουσι τό ἔργο, καθὼς τό θέλουσι αὐτοί· λίγη ἀλλά μικρή πείρα μ' ἔχει πείσει.

Μά οἱ δοκιμὲς γινόνταν α ὁστηρᾷ συζήτηση και ἐξουχίωση τῶν φράσεων· κι' ἐγώ πού δέν εἶχα ντραπεί νά γράφω τό ἔργο, ντραπόμουνά τώρα, πού οἱ θεατρίνοι μου, τὸ παίρνανε τόσο στὰ σοῦδαρά. Οἱ σκηνογραφεῖς ὅπλα σ' ἓνα παράπηγμα ἐτοιμαζόνταν μὲ προσοχή καὶ ὁ Μουσοῦρης πρωταγωνιστής, ὀδηγός, βοηθός μηχανικός και ἡλεκτρολόγος τοῦ θεάσου, ἔτραχε ἐκκαλέγοντας τὰ λόγια τοῦ ρόλου του πότε ἰδῶ πότε ἔκασι, μέσα στή βαρεῖά ἐξοχή τῆς Θεσσαλονίκης, γιά νά κουρντίσει τήν παράστασιν στό καντίνι. Μιά βροχή ἐμφανική τῇ νύχτῃ χαλάει τίς σκηνογραφεῖς. Ἀπό τήν ἀρχὴ πάλι.

10 μ. μ. και οἱ σκηνογραφεῖς μονταρίζονταν ἀκόμη. Κι οἱ εὐγενικότεροι θεατρίνοι πού εἶδα, χτυπημένοι ἀπό 20 ἀναβολές μέσα σ' ἓνα μῆνα ἀπό τήν κακοκαιρία, εἶχαν τό κουράγιο εὐθύμα νά ντύνουνται. Ὁ κόσμος ἀρχίζει νά γεμίζει τό θέατρο καὶ ἀπό τό μετῷ.

της αλλαγής με τις ρεκαλάμες, ένας θεωρησστής του θιάσου, που μάς εγκαρδιώνει την ταπεινότητα σιγμής, μου δείχνει σημαντικούς ανθρώπους της «συμπρωτεύουσας» έτσι τη λένε οι ντόπιοι της Θεσσαλονίκης. Νοσταλγώ την Αθήνα. Θυμάμαι το θίασο των «Νέων» του 1924 και 1925. Χτυπάνε τα κουδούνια. Έχω κλείσει από πριν μία θέση. Κανένας δεν με γνωρίζει: τώρα. Θά έχουν άραγε την αξιοπάνδα να με γνωρίσουν στο φινάλε της δεύτερης πράξης; Λίγο τράκ. Θυμάμαι πώς είμαι Αθηναίος και μένω αδιάφορος. Κάθεται ησυχία στη θέση μου, φροντίζοντας μην παύει ο ταξιθέτης τ' όνομά μου! Δεν ξέρεις τι γίνεται ξαφνικά από κανένα όξύθυμο θεατή; ή πρώτη εικόνα κοιτούσε να τελειώσει! καθώς περπατώ τρέχουν τα ρόσταλα. Με όργη μου επιβάλλουν οι θεατές να ήσυχάσω. Λέω: όρρωτα το έργο τους ενδιαφέρει. Δεν υπάρχει ευλαβέστερο κοινό από το κοινό της Θεσσαλονίκης. Όστε κομπολόγια, όστε πασοπάτιμπο, όστε σούσουρο. Σιωπηλοί παρακολουθούν την παράσταση. Χειροκροτούν άκριδώς άκείνες τις εικόνες, που κι εγώ ίσως κάτι έχω καλό τους έβρισκα. Τό πιο άγαπημένο κοινό. Πρέπει να το σημειώσω.

Ο Μουσούρης λοιπόν είναι το θέατρο του μέλλοντος. Η Αλίκη ή πραγματική πρωταγωνίστρια του καιρού μας.

Κανένας συγγραφέας μετά την περσιέρα δεν έχει να πει καλό για τους θεατρίνους. Όμως αισθάνομαι το καθήκον να ξεχυθώ σε ήμινους. Τόσον υπέροχοι δειχτήκανε οι φίλοι μου. Οι δύο τους είναι οι θεατρίνοι, που θα συγκεντρώσουν σε λίγο το πάλν. Θά μπορούσαν να το κλείσουν και το Έθνικό θέατρο.

Ένας άφηνκτοσ όργασμός νεότητας και ταλέντου, εργατικότητας και λεπτότητας φαντασίας χαρακτηρίζει το Μουσούρη. Όμορφος κόσμος ήθικός άγγελικά πλασμένος ή Αλίκη, θεατρίνα, ήρωισσά, όμορφα, χάρη, πολιτισμός κι άπάνω από όλα αυτά μια καλωσύνη, μία ήθική, που λάμπουν στο παίξιμο της και το κάνουν πιο γλυκό. Γύρω τους άσφαλός θα συγκεντρωθούν οι θεατρίνοι της προόδου και συγγραφείς. Θυμάμαι τώρα το Γιώργο το Γληνό και το είχαμαι να μη τον καλέσουν στο Έθνικό θέατρο.

Τελειώνει ή πρώτη πράξη. Το αύστηρό κοινό έχει ακόμα επιφυλάξεις. Οι δημοσιογράφοι όλοι στη Θεσσαλονίκη είναι δημοσιογράφοι και ποιητές! οι πιο σπουδαίοι συμπληρώνουν τις σημειώσεις, που έκράτησαν μέσα στο σκοτάδι της πλατείας πριν. Οι πιο άριστοι, περιτρυνώντας με γιατί έγραφα έργο με τον τίτλο «Κυρά Φροσύνη» θά με ταράζουν. Χτές το μεσημέρι πρωτοδιαβάσανε το «Αλφάδητο του Κομμουνισμού» του Μπουχάριν. Οι δεξιοί θυμούνται, γιατί δεν γίνονται άπάνω στη σκηνή σφαγές; χάθηκε λίγη κυανόλευκη; Χάλασα και την ιστορική «παράδοση»!

Ανεδαίνω στη σκηνή. Κάνω παρατηρήσεις. Τι προσοχή, παιδιά μου, είναι αυτή; κάντε και κανένα λάθος! αφήστε καμιά λέξη να σας ξεφύγει! πάρτε ό ένας το άλλο τουσά το λόγια! ρωμαϊκή περσιέρα είναι! Μα ό θίασος, όλοι νέοι, έλέπουν μόνο πως παίζουν το έργο ενός νέου. Ξέρουν ότι θά είναι συνδεδεμένοι σ' όλοι τους την καλλιτεχνική ζωή μαζί μου. Η Αλίκη, φορώντας άλλα ρούχα ξαναδιαβάζει για έκτασσή φορά το ρόλο της. Καλά. Η Κυβέλη και ή Μαρίνα παίζουν τις βλακείες των συγχρόνων τους. Η Αλίκη θά παίζει και θά λαμπρώνει τις δικές μας. Τό αισθάνεται. Η πρωταγωνίστρια του μέλλοντος! Ο Μουσούρης μέσα στην τοχνην στολή του Μουχτάρ λιώνει στη ξίστη! δεν έχει πιά μέρος, φροντίζει για τη δεύτερη πράξη με διώχνει, γιατί έμποζέω με τη φλυαρία μου την άλλα ή.

Ξανακάθεται στη θέση μου. Η δεύτερη πράξη πιο έντονη, κάπως μπαλαφάρικη, τρέχει. Έτσι είναι και όλες όπερέττες ή δεύτερη πράξη. Ο έκτακτος Τογαγιάνας σταλάζει το φαρμάκι της άδικημένης ψυχής, παίζοντας τον Ταχίρ! τά χαμένα ιδανικά, ό

πόθος της αληθινής ζωής. Έτσι πού τὰ έκτράζει, θερμαίνουν τήν πλατεία. Οί άλλαιές των εικόνων φαίνεται πώς πειράζουν. Κάποιος δίπλα μου θέλει πράξει. Πάντε πράξει. 'Ο Βαλαωρίτης τὴν γράφει: ἄλλοιως. Μὰ τὸ Σκίπη δὲν μοιάζει. Μά, Θεέ μου, καὶ νὰ ἤθελα νὰ μοιάσω μὲ τὸ Βαλαωρίτη καὶ μὲ τὸ Σκίπη δὲν θὰ μπορούσα! Καὶ δὲν θέλω φυσικά, Τώρα ἡ Κυρά Φροσύνη ἀντιστέκεται στὸν 'Αλῆ. Κάποιος θέλει δικαιοσύνη γιὰ τὴν Κυρά Φροσύνη. Νά, δικαίωση, ὁ ἔρωτας πρὸς τὸ Μουχτάρ ὡς τὴν τελευταία στιγμή. Δὲν είναι ἡρωϊκά ἡ Κυρά Φροσύνη. Δὲν είναι ἡ γυναίκα τοῦ Ζαλόγγου. Είναι: σκιάδα τοῦ ἔρωτα. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι: αὐτὸ λέει. Δὲν εἴμαστε στὸ ρομαντισμὸ, ξεχωρίζετε τὰ πράγματα. Μὰ ἡ 'Αλίκη κραυγάζει: ἐξουσιάζοντας τὸν 'Αλῆ. Τὸ κοινὸ ξεσπάει: δὲ ἀγριο χειροκρότημα. Μὰ καλοὺν νὰ ἐγὼ στὴ σκηνή' θυμᾶμαι: ὅτι στὸ Παγκράτι: τοῦ 1929 κίλοσαν τοὺς συγγραφεῖς γιὰ νὰ γαλάσουν. 'Αρνίεμαι. Χειροκροτοῦν. Λέω στὸ Μουσούρη αὐτὴ τὴ σκέψη μου. 'Εκαίνος θεωρεῖ ντροπὴ νὰ θυμᾶμαι τώρα τέτοια πράγματα. 'Ο νοδὸς μου πάει: πάλι στὴν 'Αθήνα. Χειροκροτοῦν. Βγαίνω κυρίως γιὰ νὰ συγχαρῶ τὴν 'Αλίκη, 'Αθήνα! 'Εχω τὸ κοράριο ὅχι ἕνα, ἀλλὰ καὶ 10 ἔργα νὰ δώσω στὴν ἐπαρχία. 'Η σκηνὴ τῆς 'Αθήνας ὅμως εἶναι δική μας.

'Ανεδαίνουν τώρα οἱ λόγοι. Βρίσκω ἀνθρώπους ἀξιόλογους' μὲ γούστο, μ' αἰσθημα, μὲ μέρφωση. Διαφωνοῦμε κάπου. Κάτι τοὺς διαφεύει. Λάμπει ὅμως ἡ καλὴ διάθεσι καὶ ἡ στοργὴ τους. Ζητοῦν πνευματικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὴν 'Αθήνα. Τὸς συγκινεῖ τὸ ὅτι παίζεται γιὰ πρώτη φορὰ ἔργο νέον στὴν πόλιν τους. Λατρεύουν τὸ θέατρο. Αἰσθάνονται τὸν κατὰ τὸς καὶ προσφέρουσι γιὰ ὅτι θελήσουν γι' αὐτὴ τὴν ἐπικοινωνία.

Γνωρίζεις, προσκλήσεις, ἀταλείωτες 'συζητήσεις' ἐξηγῶ, θέλω νὰ διαλύσω τὰ σύννεφα. Περίπατοι. Γεῦματα, λόγια καὶ λόγοι.

'Ο θέαρος 'Αλίκης, παίζοντας ἔτσι ἕνα ἔργο καινούργιο, ἔδειξε ἔτσι τὴς ἀξίες του, τὴς δυνατότητάς του. Τοῦτο εἶναι τὸ μεγάλο μου ἀπόχρημα ἀπὸ αὐτὸ μου τὸ ταξίδι. Πῆρα θάρρος. Μὰ τέτοιους συνεργάτας ἀξίζει νὰ ἐργάζεται κανεὶς. Σεργάσω ἀπὸ τὴ ζωὴ μου τοὺς παλιούς θεατρίνους. Κρατῶ τὸν ἀπόλυτο θαυμασμό μου σὲ κείνους, πού ἀξίζουν. Εἶρω ὅτι μαζί μου δὲν καταδέχονται νὰ ἔχουν καμμία σχέση.

'Εγκαταλείπω τὴ Θεσσαλονίκη, δέβαιος ὅτι ἀντίκρισα τὸ θέατρο, πού θὰ ζήσει. Παρακολουθῶ πού πέφτει ὁ ἥλιος τὸ θέατρο ἀπὸ τὸ πλοῖο. 'Η πρόβα συνεχίζεται. 'Η θάλασσα ἀπλώνεται ὅλο καὶ πὺς μεγάλη καὶ μᾶς χωρίζει.

Στέλνω ἕναν ἐγκάρδιο χαιρετισμὸ στὴν 'Αλίκη, στὸ Μουσούρη καὶ στὸ θέατρο. 'Ερευνῶ τὰ πρόσωπα τῶν ἐπιβιτών' θέλω νὰ πιάσω κουδέντα' ὅμως προτιμῶ νὰ κάνω παρέα μὲ τὴς σκέψεις μου' τί φοβερὸ! Μεθαύριο θὰ εἶμαι στὴν 'Αθήνα, πού εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀντικαθητικὰ πρόσωπα. Μὰ ἔχω μέσα μου τὴς πηγές τοῦ ἐξαγνισμού. Φαντάζομαι ἕνα καινούργιο θέατρο' γοητεύομαι. Ψηλά μιά μεγάλη φωτεινὴ ρεκλάμα ὕψνεται συμβολικὰ μέσα στὸν οὐρανὸ τῆς 'Αθήνας τὸ ὄνομα: 'Α λ ί κ η. Κάτω τὰ προγράμματα ἀναγγέλλουν τὰ ἔργα τῶν ἀλλήνων συγγραφέων, πού δὲν θὰ γράφουν πιά φάρους καὶ ἡθογραφίες. Θὰ ψάχνουν τὴς ψυχὲς καὶ τὴ ζωὴ τὴν τωρινή. 'Ερχεται ἡ νύχτα. Καί, πέρσιρο, ἐγὼ, γκρινιάρης καὶ ἀπισιόδοτος, πιστεύω ἐντελῶς στὸ κοντινὸ μέλλον Lamporemus.

* *

'Ο θέαρος 'Αλίκης πρὶν ἀρχίσει στὴ Θεσσαλονίκη, εἶχε προκηρύξει, μὲ τὴν πρόθυμη βοήθεια τῆς "Ἐνώσεως Συνακτῶν", ἕνα διαγωνισμό γιὰ τρίπραχτα καὶ γιὰ μονόπραχτα. 'Η διορία τελείωσε καὶ τ' ἀποτελέσματα ἀνακοινωθήκαν.

'Ολο τὸν καιρὸ δημοσιεύονταν συνεντεύξεις σὺς ἡφημερίδας, σούσουρο, διαφω-

νίες και γκρίνιες και κάποιοι διαγωνιζόμενοι αποσύρανε τα χειρόγραφα τους, όχι γιατί νομίζανε πως δεν αξίζουν, αλλά γιατί, καθώς λέγανε, φοβόνταν την άδικία της 'Επιτροπής. Είναι χαρακτηριστικό της επαρχιακής ζωής πού πολύ από της 'Αθηναϊκής, πώς κρίσιμες παρουσιάζονται αντιθέσεις, θυμώ, ζήλεις και κατηγόρηες ανάμεσα σε ανθρώπους, πού ακόμα ή εργασία τους δεν τους έδωσε την ελευθερία νά επιδελθούνα. Λοιπόν, κανείς δεν είχε παποίθηση στην αρμοδιότητα της 'Επιτροπής, ή 'Επιτροπή κορόιδευε τά έργα, είχε γίνει ό διαγωνισμός τό ζήτημα της ήμέρας. Κι ή 'Επιτροπή έκδικήθηκε τους «συγγραφείς». Τούς ταπεινώσε στην κρίση κι' ένα μέρος της, γράφοντας στην ψηφιδωτή «Μακεδονία», τους παύσε βαλικά. Κι' ό εισγγητής κ. Λαμόρης κι' ό κ. Θεοδώριδης της Μακεδονίας είναι: άνθρωποι πολύ μορφωμένοι, ξέρουν από λογοτεχνία κι ό κ. Θεοδώριδης μάλιστα ξέρει τό τι θά πει κριτική, καθώς τό είδα στην κριτική πού έκανε της «Κυρά Φροσύνης». Έγινε όμως, νομίζω, ένα σφάλμα: Οι διαγωνιζόμενοι κριθήκανε σάν, φτασμένοι συγγραφείς. Αυτόσηρότητα χρειάζεται σ' έκείνους, πού παρουσιάζονται μέ αξιώσεις: Ένας διαγωνιζόμενος, γιά νά πετύχει ό σκοπός του διαγωνισμού, θέλει χαίρεμα, καθολήγηση, άγάπη, όχι δάγκωμα' και τούτο δέσεια δεν είναι: λάθος άπόστολο' μέσα σε τόσα χειρόγραφα δεν μπορεί κανείς νά κρατήσει την ήρεμία του' ζαλίζεται και άγαναχτεί' μα τότε δεν ταριάξει νά είναι κανείς μέλος τέτοιας επιτροπής.

Όποιοδήποτε δεν βραβεύθηκε κανένα δύο έπαινεθήκανε μονόπραχτα' ένα του νέου δημοσιογράφου κ. Γ. Δέλου κι' ένα της κ. Λαμπάκη' ή κ. Λαμπάκη είμε γνωστή κι' από δω' ό κ. Δέλος είναι νέος μέ πολλή και θετική μόρφωση κι' εύπρεπεια' μπορεί νά δει τή ζωή ποιητικά και θεατρικά και ίσως τό μέλλον μας δώσει ένα πολύ καλό συγγραφέα' όμως οι έλλείψεις του έργου του, μιá φορά πού οι ξαφνικές μεγαλοφυίες δεν είναι κάτι τι συνηθισμένο, είναι δικαιολογημένη. Η Θεσσαλονίκη, καθώς και όλες οι επαρχίες, είναι θεατρικά τολλάχιστον καθυστατημένη' π. χ. ό θάσος «Αλίκης» μέσα σε δύο μήνες έπαιξε τρία μόνον έργα καινούργια: «Πάρκας», «Χαίρε Νόμητ» του Ξενοπούλου και την «Κυρά Φροσύνη» τή δική μου' λέει: ή πρεμιέρα' κι συνεχώς πρεμιέρες, πού είναι ή φυχή της θεατρικής κίνησης' ό Μουσούρης λοιπόν, άνεβάζοντας έργα, πού παιζόνταν έντελώς, ιά πρώτη φορά στη Θεσσαλονίκη, πρόσφερε μιá υπηρέσία, πού ή σημασία της εκτιμήθηκε από τό θεατρικό κοινό. Τις άλλες βραδιές και ό θάσος της πρόζας και της Όπερέτας παίζουν έργα παμπάλαια, πού δεν προάγουν τό γούστο του κοινού' είναι μοιραίο τούτο' περισσότερο από τέσσερες φορές είναι. Δύσκολο νά παιχτεί ένα έργο' θέλει άλλαγή' έργα δεν υπάρχουν και γι' αυτό παιζονται τά παλιά' όταν όμως γίνει τίποτα άλλο, ή όταν έρίσκονται θάσος μέ την έρμη και μέ την εργατικότητα του θιάσου «Αλίκης, τότε μέ την όρεξη πού έχουν οι Θεσσαλονικιώτες ή πόλη τους θά πάει μπροστά. Τό άξίζει και τό μπορεί. Τότε θά πάψη και ή καταστρεπτική αντίθεση.

Ό διαγωνισμός, πού είχε τώρα άθλοθέτη τό Μουσούρη, θά γίνεται κάθε χρόνο μέ τή φροντίδα της «Ενώσεως Συντακτών». Κάτι θά βρει' Έγώ τουλάχιστον, άν και προσωπικά δεν πιστέω στους διαγωνισμούς, ή ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου πού είναι δικιο γιά ώριμμένες περιπτώσεις όπως της Θεσσαλονίκης, βρίσκει ότι κάτι θά γίνει. Και καλύτερα νά μπειν κριτές όχι ντόπιοι' νά σταλούν, δεν ξέρω πώς τά χειρόγραφα σε μιá επιτροπή της 'Αθήνας. Άς είναι οι ντόπιοι μόνο διαγωνιζόμενοι. Μέ την έλπίδα, πώς του χρόνου θά δούμε καλύτερα πρά'ματα, συγχάρω τους νέους, πού έπαινεθήκανε και την 'Επιτροπή, πού τους έπαίνεσε.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ